

КУМЕЙКО А. В.,
докторант відділу аспірантури
і докторантури
(Національна академія
Служби безпеки України)

УДК 351+342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.3.4>

СИСТЕМА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ДЕРЖАВНУ БЕЗПЕКУ

Обґрунтовано, що сфера державної безпеки вимагає функціонування системи органів, які компетенційно здатні виконувати функції із забезпечення потреб оборони, інформаційної, енергетичної та економічної безпеки. До складу суб'єктів, що мають забезпечувати потреби сектору державної безпеки, віднесено: військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, спеціальні служби та підрозділи, суб'єкти цивільного захисту, суб'єкти господарювання у сфері оборонно-промислового комплексу України, а також громадськість, що на добровільних засадах виконують функції із забезпечення обороноздатності країни. Зроблено висновок, що до системи правоохоронних органів із запобігання вчинення правопорушень, що посягають на державну безпеку, відносяться: військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, спеціальні служби та підрозділи, суб'єкти цивільного захисту, суб'єкти господарювання у сфері оборонно-промислового комплексу України, а також громадськість, що на добровільних засадах виконують функції із забезпечення обороноздатності країни. До структури системи правоохоронних органів із запобігання вчинення правопорушень, що посягають на державну безпеку входять: Міністерство оборони України, Державна спеціальна служба транспорту, Національна гвардія України, Національна поліція, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України.

***Ключові слова:** державна безпека, система, правопорушення, запобігання, класифікація, суб'єкт владних повноважень.*

Kumeiko A. V. The system of law enforcement agencies for the prevention of offenses that encroach on state security

It is substantiated that the sphere of state security requires the functioning of a system of bodies that are competently able to perform functions to ensure the needs of defense, information, energy and economic security. Subjects that must provide for the needs of the state security sector include: military formations, law enforcement and intelligence agencies, special services and units, civil defense subjects, economic subjects in the sphere of the defense-industrial complex of Ukraine, as well as the public, which on a voluntary basis perform functions to ensure the country's defense capability. It was concluded that the system of law enforcement agencies for the prevention of offenses that encroach on state security includes: military formations, law enforcement and intelligence agencies, special services and units, civil defense

entities, business entities in the field of the defense-industrial complex of Ukraine, as well as the public, who on a voluntary basis perform functions to ensure the country's defense capability. The structure of the system of law enforcement agencies for the prevention of offenses affecting state security includes: the Ministry of Defense of Ukraine, the State Special Transport Service, the National Guard of Ukraine, the National Police, the State Border Service of Ukraine, the State Migration Service of Ukraine, the State Emergency Service of Ukraine, Security Service of Ukraine, State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine, Apparatus of the National Security and Defense Council of Ukraine, intelligence agencies of Ukraine, Ministry of Strategic Industries of Ukraine.

Key words: *state security, system, offense, prevention, classification, subject of authority.*

Постановка проблеми. Сфера державної безпеки вимагає функціонування системи органів, які компетенційно здатні виконувати функції із забезпечення потреб оборони, інформаційної, енергетичної та економічної безпеки. До складу суб'єктів, що мають забезпечувати потреби сектору державної безпеки, відносяться військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, спеціальні служби та підрозділи, суб'єкти цивільного захисту, суб'єкти господарювання у сфері оборонно-промислового комплексу України, а також громадськість, що на добровільних засадах виконують функції із забезпечення обороноздатності країни [1, с. 165–172].

Стан наукової розробки проблеми. Дослідження питання забезпечення ефективності подолання внутрішніх та зовнішніх загроз державної безпеки в різні часи досліджувались у наукових працях таких вчених, як В.Л. Грохольський [2, с. 120–124], О. Ф. Долженков [3], О.Ю. Дрозд [4], Є.О. Дубовий [5], В.А. Ліпкан [6], Ю.О. Лєгеза [7, 42–49], Є.О. Лєгеза [8] та ін..

Метою наукової статті є здійснення характеристики системи правоохоронних органів із запобігання вчинення правопорушень, що посягають на державну безпеку.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про національну безпеку України» [9] визначається, що виконання функцій державної безпеки і оборони покладається на правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією України та Законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України. При цьому під силами оборони розуміється сукупність Збройних Сил України та інших, утворених відповідно до чинного законодавства військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією України та законами України покладено функції із забезпечення оборони та вимог державної безпеки. Таким чином, доцільним є висновок, що до системи правоохоронних органів із запобігання вчинення правопорушень, що посягають на державну безпеку, відносяться: військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, спеціальні служби та підрозділи, суб'єкти цивільного захисту, суб'єкти господарювання у сфері оборонно-промислового комплексу України, а також громадськість, що на добровільних засадах виконують функції із забезпечення обороноздатності країни.

Розкриття змісту системи правоохоронних органів із запобігання вчинення правопорушень, що посягають на державну безпеку визначено у ч. 2 ст. 12 Закону України «Про національну безпеку», де відображена така її структура. Так, до структури системи правоохоронних органів із запобігання вчинення правопорушень, що посягають на державну безпеку входять: Міністерство оборони України, діяльність якого регламентується згідно із Постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 [10], Збройні Сили України, що виконують покладені на них обов'язки відповідно до Закону України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII [11], Державна спеціальна служба транспорту (яка здійснює повноваження згідно із вимогами Закону України від 5 лютого 2004 року № 1449-IV [12]), Міністерство внутрішніх справ України, що діє відповідно до Постанови Кабінету

Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 [13], Національна гвардія України, компетенція якої закріплена у Законі України від 13 березня 2014 року № 876-VII [14], Національна поліція України, що діє згідно із вимогами Закону України від 2 липня 2015 року № 580-VIII [15], Державна прикордонна служба України, компетенція якої закріплюється згідно із Законом України від 3 квітня 2003 року № 661-IV [16], Державна міграційна служба України, що діє згідно із Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360 [17], Державна служба України з надзвичайних ситуацій, зміст компетенції якої викладено у Постанові Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052 [18], Служба безпеки України, що діє згідно із положеннями Закону України № 2229-XII від 25.03.1992 року [19], Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, що виконує повноваження згідно із Законом України від 23 лютого 2006 року № 3475-IV [20], Апарат Ради національної безпеки і оборони України [21], розвідувальні органи України, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, що здійснює повноваження відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2020 р. № 819 [22].

Таким чином, є доволі розширеним перелік суб'єктів, що мають повноваження із запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку. З означеного бачимо, що сфера національної безпеки і оборони за інституційним критерієм має: по-перше, керівну ланку; по-друге, виконавчу ланку. Зокрема правоохоронні органи логічно розподілені до останньої. Однак, як приклад, Служба безпеки України може бути віднесена як до однієї, так і іншої групи.

Класифікація органів та суб'єктів, уповноважених на запобігання вчинення правопорушень, що посягають на державну безпеку, може бути здійснена за повноваженнями, що безпосередньо на реалізацію державної політики у сфері національної безпеки і оборони (наприклад, Служба безпеки України) та опосередковано – на розслідування та усунення наслідків вчинених правопорушень чи запобігання їх вчинення (наприклад, Національна поліція України, Державне бюро розслідувань [23]).

Залежно від сфери реалізації повноважень з питань запобігання правопорушень, що посягають на державну безпеку, можуть бути систематизовано на повноваження, що виконуються: у сфері забезпечення екологічної безпеки; у сфері забезпечення енергетичної безпеки; у сфері воєнної безпеки; у сфері інформаційної безпеки та кібербезпеки; у сфері оборони та мобілізаційної діяльності.

Суб'єктів із запобігання правопорушень, що посягають на державну безпеку можна класифікувати за характером повноважень, що ними виконуються, і вони поділяються за таким критерієм на: органи загальної компетенції (до таких органів відносяться органи прокуратури, органи внутрішніх справ тощо); органи спеціальної компетенції (до такої підгрупи відносяться органи Служби безпеки України, органи Державної прикордонної служби України тощо).

За змістом повноважень, що виконуються органами публічної влади, органи у сфері запобігання правопорушень, що посягають на державну безпеку, поділяються на: органи, що виконують контрольно-наглядові повноваження (органи Міністерства фінансів України, органи державної аудиторської служби); органи, що виконують правозахисні повноваження (органи адвокатури, нотаріат, громадські організації); органи, що виконують правоохоронні повноваження (органи Національної поліції, органи прокуратури); органи, що виконують адміністративно-деліктні повноваження (суд, органи прокуратури, органи Національної поліції тощо); органи, що здійснюють розслідування у справі про кримінальне правопорушення, що посягає на державну безпеку.

М. Руденко та О. Шайтуро виділяють у системі органів публічної влади, що забезпечують державну безпеку: органи загального призначення (наприклад, Національна поліція України, Державне бюро розслідувань, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна міграційна служба України); органи спеціального призначення (наприклад, Державна прикордонна служба України, Національне антикорупційне бюро України); органи спеціального призначення з правоохоронними функціями (наприклад, Служба безпеки

України, Національна гвардія України); інші правоохоронні органи (наприклад, Державна лісова охорона, Державна екологічна інспекція України тощо) [24].

За функціональним змістом органи, що складають систему суб'єктів запобігання вчинення правопорушень у сфері державної безпеки, поділяються на: органи, що вживають заходів із забезпечення адміністративно-правової охорони прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, суспільства та держави; органи, що вживають заходи кримінально-правового захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, суспільства та держави; органи, що виконують інші правоохоронні функції [25].

Висновок. Таким чином, здійснення класифікації системи суб'єктів із запобігання вчинення правопорушень у сфері державної безпеки за такими критеріями, як: нормативним зміст компетенції; за обсягом повноважень; за сферою реалізації повноважень; за характером повноважень; за змістом повноважень; за функціональним змістом.

Список використаних джерел:

1. Руденко М., Шайтуро О. Поняття та система правоохоронних органів (органів правопорядку) у контексті нового закону «Про національну безпеку України»: питання правової визначеності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*, 2019. № 1 (85). С. 165–172.
2. Грохольський В. Л. Загальні визначення принципів права. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*, 2002. Вип. 19. С. 120–124.
3. Долженков О.Ф. До питання про оптимізацію співвідношення оперативного-розшукової та слідчої функції. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 1999. Випуск 2. С. 25–29.
4. Дрозд О. Ю. Основні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів. *Реалізація державної антикорупційної політики вміжнародному вимірі* : Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.): у 2 ч. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 1. С. 94–96.
5. Дубовий Є. О. Адміністративно-правові засади контрольно-наглядової діяльності правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів : автореф. дис. канд. юрид. наук. Науково-дослідному інституті публічного права. Національна академія внутрішніх справ, 2021. 24 с.
6. Ліпкан В. А. Національна безпека України. Київ. КНБ, 2009. 574 с.
7. Легеза Ю.О. Особливості кримінальної відповідальності за рейдерство. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*, 2022. № 1 (61), 42–49. <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2022.1.7>
8. Легеза Є.О., Легеза Ю.О. Напрями вдосконалення законодавства України в частині адміністративно-правового забезпечення реалізації економічної функції держави. *ScienceRise : Juridical Science*. 2019. Volume 2 (8). С. 28–33.
9. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
10. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text>
11. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
12. Про Державну спеціальну службу транспорту : Закон України від 5 лютого 2004 року № 1449-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-15>
13. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п#Text>
14. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>

15. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
16. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>
17. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-п#Text>
18. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-п#Text>
19. Про Службу безпеки України : Закон України № 2229 -XII від 25.03.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
20. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3475-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15#Text>
21. Апарат Ради національної безпеки і оборони України. URL: <https://www.rmbo.gov.ua/ua/Aparat-Rady-natsionalnoi-bezpeky-i-oborony-Ukrainy.html>
22. Деякі питання Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2020 р. № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2020-п#Text>
23. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>
24. Руденко М., Шайгуро О. Поняття та система правоохоронних органів (органів правопорядку) у контексті нового закону «Про національну безпеку України»: питання правової визначеності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*, 2019. № 1 (85). С. 165–172.
25. Коросташова І. М. Адміністративно-правова охорона: загальнотеоретичні аспекти. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Право*, 2015. № 2. С. 66–72.

